

El llenguatge, prova de la unitat de l'espècie

Lluís Barceló i Coblijn,

Grup de recerca "Evolució i Cognició Humana". Universitat de les Illes Balears. <http://evocog.org>

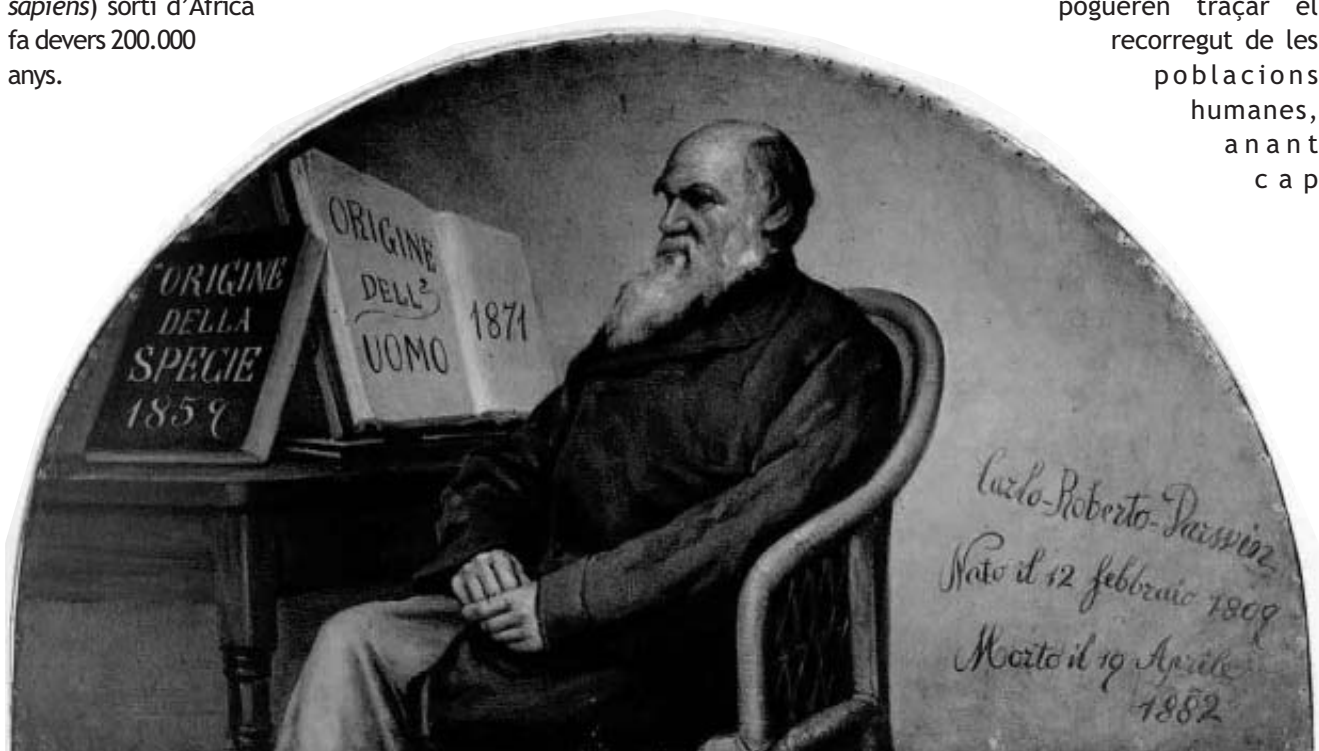
Des de fa anys (massa, de fet), sentim comentaris no gaire agradables referents a persones que parlen altres llengües que no són la nostra (o les nostres, depèn dels orígens de cadascú). Això es pot estendre a altres característiques com el color dels ulls, de la pell, l'alçada, fins i tot d'altres purament culturals, com la religió. Una mena de comentaris que, ai las!, arriben a les nostres aules i són imitats pels infants i no tan infants.

El més curiós de tot és que hi ha gent que s'entesta a voler dividir i fraccionar l'espècie humana, marginant-ne uns i sobreposant-ne altres. Això vol dir que els treballs científics no arriben de la manera que haurien d'arribar al gran públic.

D'ençà del treball de Cann *et al.* (1987) bona part de la comunitat científica dóna per bo el fet que l'home (*Homo sapiens*) sortí d'Àfrica fa devers 200.000 anys.

Darwin ja havia posat les primeres pedres amb la seva magna obra, on observava que les espècies existents mantenien una sèrie de relacions de parentiu que per ventura no eren gaire evidents a primer cop d'ull. Va veure que hi havia una connexió entre els primats. Una connexió que es remuntava a milers o milions d'anys; que en un moment donat de la història de les espècies, ximpanzés i humans no existien com a tals, perquè l'ancestor comú que comparteixen encara no s'havia dividit i separat, fent possible l'aparició d'aquestes dues espècies actuals en la història natural. El treball de Cann consisteix en una anàlisi de l'ADN mitocondrial¹ de moltes poblacions del planeta. Això els va permetre localitzar certs patrons comuns entre aquelles persones, i d'aquests en féu grups (*haplogrups*). Varen comprovar que aquests haplogrups també mantenien una relació entre ells, com si fossin

baules d'una cadena formant xarxa (evidentment, no és tan senzill). D'aquesta manera, Cann i col·laboradors pogueren traçar el recorregut de les poblacions humanes, anant cap

¹ Aquell que, en principi, només rebem de la mare, tot i que hi ha rares excepcions d'herència paterna.

enrere, des de la Terra del foc (Xile), des de Sibèria, o des de Lapònia, fins arribar a la meta final (d'inici, de fet): Àfrica.

Avui dia sabem de l'existència de diversos haplogrups. Aquests no tenen cap més transcendència que ser fites, marques que ens ajuden en els estudis de poblacions. No ens fa ni millors ni pitjors, ni tenim qualitats especials. Aleshores, emperò, veiem com la genètica pot ajudar a comprendre dues coses: primer, que fa molt poquet (en termes evolutius) que l'home d'aspecte modern va sortir d'Àfrica; segon, que aquesta petita població de persones (els models més realistes consideren que el grup devia ser d'entre 3.000 a 3.700 persones) ja tenia tot allò que ens fa humans. A l'àmbit orgànic i a l'àmbit cognitiu, ja eren tal com som avui. Alteracions irrisòries, com el color de la pell o dels cabells, són just adaptacions a medis en els quals hi ha una major incidència de la llum solar. Però allò que ens fa humans, totes aquelles característiques que permeten que dos individus s'aparellin i tinguin descendència humana fèrtil i que aquesta descendència faci el mateix més tard, ja hi eren i encara hi són. Som una espècie força jove.

L'esperit de Darwin influí també en altres àrees de la ciència, com la Lingüística. Avui dia, hi ha estudis lingüístics que fan recerca per esbrinar quines són les bases biològiques del llenguatge: la biolingüística

(cf. Jenkins 2001). Com és que els humans, siguin d'on siguin, si són jovenets i es traslladen a una comunitat diferent, qualsevulla, adquireixen sense cap mena de problema la llengua d'aquella comunitat? Com és que un al·lot nat a Formentera, la família del qual s'ha traslladat al Japó, aprèn les llengües d'aquell entorn (japonès² o ainu³)? La resposta, tan senzilla i alhora tan complicada i problemàtica d'assumir per a segons quines teories, és que el cervell dels humans, en el cas del llenguatge, funciona de la mateixa manera per a tothom. Mentre siguem infants, adquirirem la llengua del nostre

entorn sense problemes, sigui quina sigui i siguin quins siguin els nostres orígens genètics o culturals. Tan se val que la mare parli inuit⁴ de Grenlàndia i el pare nàhuatl⁵ de l'actual Mèxic.

L'epistemologia evolutiva, amb una forta influència darwiniana, considera que la nostra cognició, la nostra capacitat moral, el llenguatge, tenen un rerefons biològic que, en un determinat entorn i

sota determinades circumstàncies donà pas a aquestes capacitats, segurament fruit de la interacció entre les persones d'aquella comunitat incipient. La biolingüística recull aquestes idees i se centra en l'estudi del llenguatge aportant-hi dades des de la neurologia, la psicologia, la genètica, la història, l'antropologia, la física, les matemàtiques (sobretot de la lògica). La idea és que totes les llengües del món tenen unes característiques bàsiques comunes. Aquestes són compartides per tots els humans, precisament perquè som tan a prop els uns dels

² Llengua aïllada. El seu parentiu és molt controvertit i no hi ha encara una família concreta per al japonès.

³ Llengua aïllada. El gran misteri de la història de les illes del Japó. Se'n sap relativament poc de la seva història, orígens i no té cap família lingüística on ésser assignada. Avui, esllanguint-se. Hi arribà molt abans que els japonesos.

⁴ De la família ameríndia anomenada esquimo-aleuta. Hi haurien arribat en la tercera i darrera onada d'immigrants humans, a peu, travessant la regió de Beríngia (avui sota la mar).

⁵ De la branca uto-asteca de la família asteca-tanoana.

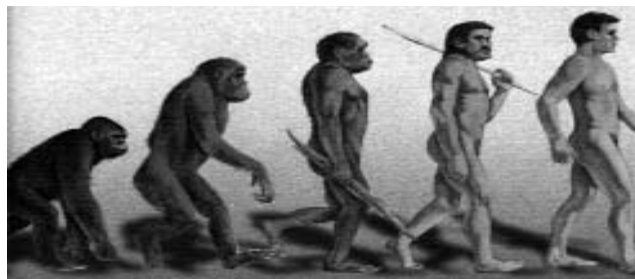
Any Darwin a les Illes Balears
 cccll
 Darwin

altres en termes evolutius, és a dir, que no és possible que hi hagi una llengua humana que un humà en condicions normals no pugui aprendre.

Les llengües humanes parteixen del mateix grup de principis estructurals. No hi ha cap comunitat, enlloc, que tengui una llengua amb propietats que cap altre humà no pugui adquirir. Això tan evident, molt sovint no es té en compte. Una altra cosa és la distància evolutiva entre les llengües. És clar i evident que per a nosaltres, catalanoparlants, és molt més fàcil d'aprendre una llengua romànica (e.g. romanx), que no una germànica (e.g. frisó); o una indoeuropea (e.g. feroès), que no una ameríndia (e.g. lakota). Així com les poblacions s'han escampat pel planeta i això ha provocat la divergència en petits aspectes de la morfologia humana, el mateix ha passat amb les llengües (Cavalli-Sforza et al. 1988).

Un infant se sol considerar lingüísticament adult a partir dels 5 o 7 anys (depèn dels autors). A més a més, sabem que si un infant no desenvolupa el seu llenguatge, passa com amb els ulls que no reben llum en nàixer: l'òrgan s'atrofia i mai més no es desenvolupa com està previst al seu codi genètic. Això va inspirar Chomsky en parlar de l'òrgan del llenguatge. Una capacitat per a la qual tots, pel fet de ser humans, hi estam preparats, però que necessita de l'estímul extern (de la comunitat) per a poder desenvolupar-se. En cas contrari, l'infant podria no ésser capaç mai més de parlar com la resta, o, en el millor dels casos, tendria deficiències lingüístiques irreparables.

Estam preparats per a parlar, cosa que el mateix Darwin ja va observar, quan deia al seu *Descent of Man*, que "l'home té una tendència instintiva per a parlar", o que "el pensament i la capacitat d'enraonar necessita del llenguatge" (això ho sintetitza perfectament el verb català "enraonar", usat com a sinònim de "xerrar" a diverses contrades continentals). Les diferències entre experts en el tema sobre l'origen d'aquesta facultat del llenguatge, de com es desenvolupa en l'infant, poden ésser més o manco discrepants. Emperò, els fets que, si la llengua és humana⁶, la podem

aprendre, i que tenim un temps límit en la nostra infantesa per desenvolupar el llenguatge com a capacitat cognitiva, són universals per a tota l'espècie *H. sapiens*. Un altre fet és que aquest accés (diguem-ne "gratuit") a les llengües té una "data de caducitat". Llavors ens costa pena i matrícules a les escoles d'idiomes, poder aprendre una altra llengua. Evidentment, si és una llengua propera a la nostra, aprofitarem tot allò que ja en sabem (molt més del que en som conscients) per aprendre la segona. Aquest fet, també és universal.

Tots aquests estudis tenen de manera inevitable el segell de Darwin al darrere. La seva teoria sobre els orígens comuns dels homes, sobre com les espècies s'expandien, influïren de manera espectacular en la visió que hom tenia de les llengües. Aquestes són una prova més de la unitat de l'espècie, un aspecte que la nostra societat actual menysté de manera continuada, actitud que hauria d'ésser treta de soca-rel.

Referències

- Cann, R. L., Stoneking M., & Wilson, A. C. (1987). Mitochondrial DNA and human evolution. *Nature* 325 (6099), 31-6.
- Cavalli-Sforza, Luigi Luca, Piazza, A., Menozzi, P., & Mountain, J. (1988). Reconstruction of human evolution: bringing together genetic, archaeological, and linguistic data. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* 85 (16), 6002-6006.
- Jenkins, Lyle (2001). *Biolinguistics*. New York. Cambridge University Press. □

Nota: Aquest treball ha comptat amb el suport del projecte HUM 2007-64086 del *Ministerio de Ciencia e Innovación*.

⁶ N'hi ha d'altres, d'artificials, que estan basades en uns tipus de gramàtiques que les fan més assequibles per a les màquines.